NÚMERO 123

DESEMBRE 2002

Butlletí Estel Negre

ÒRGAN D'EXPRESSIÓ I COMBAT DE L'ATENEU LLIBERTARI ESTEL NEGRE

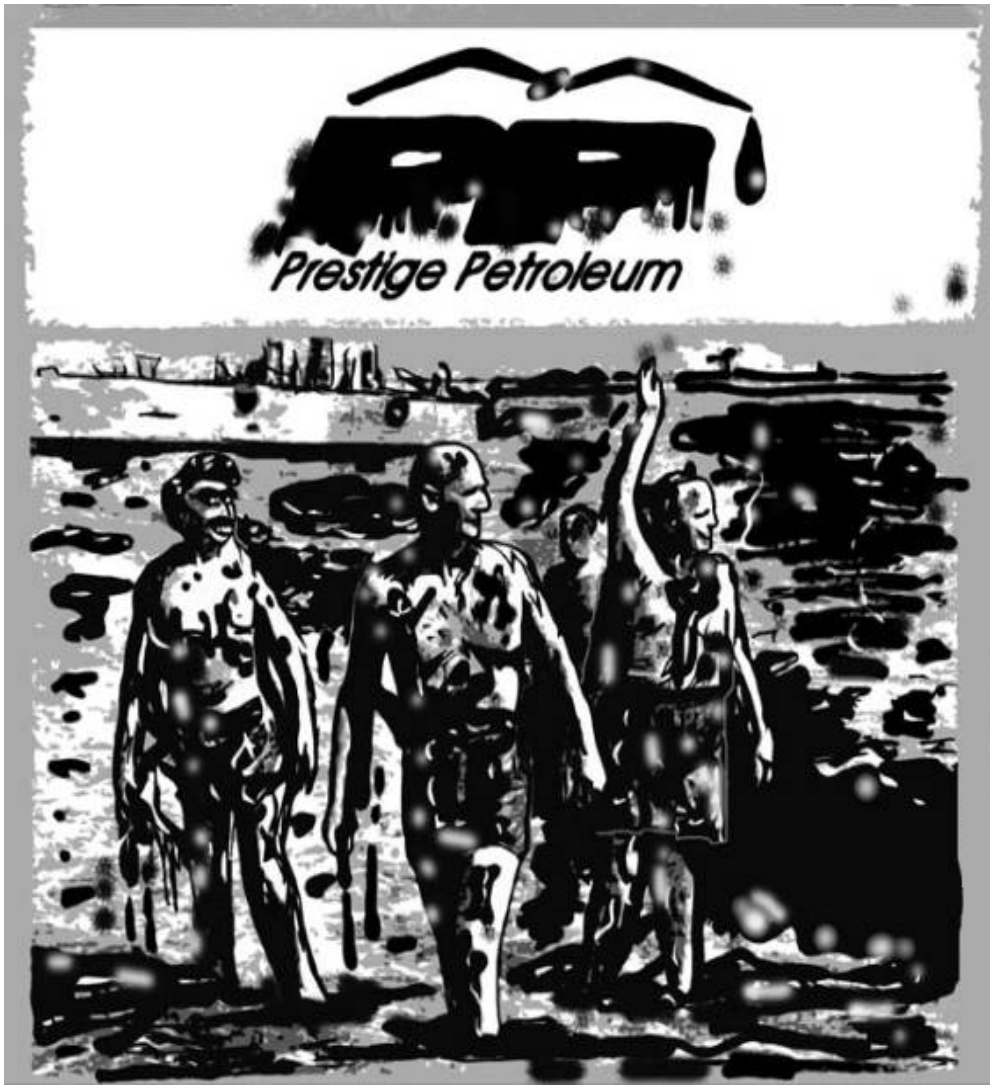

ACRATORIAL

Molt s'ha parlat (i es parla) del desastre ecològic gallec, i molt s'ha publicat a pesar que l'altra marea negra (la de la manipulació informativa i la censura) també ha inundat els mitjans de comunicació. A part de l'exemplar resposta solidària d'un poble que està molt per damunt dels seus governants, només un aspecte positiu aflora entra tanta desgràcia: les caretes dels governants, aquells que es pensaven intocables instal·lats en una supèrbia sense límits, han caigut de cop. Milions de ciutadans han presenciat (i presencien) atònits, en el millor dels casos, com els seus pretesos servidors abandonen a la seva sort milers de quilòmetres de costa de l'«España va bien» i les seves gents. Alhora, aquests mateixos capitosts, menteixen descaradament, un dia sí, i l'altre també, amb l'única i menyspreable finalitat de salvar-ne el cul de la tempesta política.

De sobte, aqueixa monstruosa maquinària a la que alimentem i que respon al nom d'Estat, ha desaparegut del mapa. Mentre els seus més «insignes» representants caçaven, esquiaven o feien el mandra, les costes s'omplien de merda. Tanta Europa i tant d'euro, tanta OTAN i tant de pseudoprogrés per acabar traient el petroli vessat amb la tecnologia punta... dels dits.

La negligència criminal perpetrada a Galícia pel Govern i els seus sequaços és, no ens hem d'enganyar, també terrorisme. No és altra cosa que *Chapapote* d'Estat.

EL DESASTRE DEL PRESTIGE O EL DESASTRE DE LA CONSCIÈNCIA

1# Si alguns encara pensen que els desastres industrials, dels que el cas del Prestige n'és un exemple, ajuden a formar consciència i a crear fronts de lluita en el pla col·lectiu, els hi direm que de cap de les maneres. El desastre del Prestige, amb el seu ventall de reaccions, confirma fil per randa la conformitat de la societat sencera envers l'organització catastròfica del món actual. I en direm el perquè.

2# En els primers dies que seguiren a la fuga de fuel del vaixell, el ministre Rajoy, davant la torrentada de crítiques, insistia que «cap país té mitjans» per afrontar una catàstrofe de semblant categoria. El públic rugia indignat: com és possible que un país modern es trobi impotent i sense mitjans enfront d'una marea de fuel que s'aproxima a les nostres costes? Un grup d'experts de la universitat de Vigo va emetre un escrit on s'hi podia llegir: «La catàstrofe palesa clarament el dèficit de mitjans tecnològics i d'eines de predicció per tenir un coneixement integral del comportament del nostre mar.» Nombrosos intel·lectuals i escriptors demanaren que s'«investigués l'accident».

3# Mentrestant, el Govern espanyol, en la seva perfecta nul·litat institucional, havia de fingir un cop més que estava molt preocupat mentre que, alhora, havia de ser molt eficaç per fer alguna cosa i assumir-ne grans responsabilitats sobre algunes altres. L'anomenada oposició estava encantada: hi anaven d'un costat a l'altre, traient-ne dades i reprotxes de les carteres, i tots es felicitaven. També els mitjans informatius d'una pretesa oposició aprofitaven per oferir-nos la seva fètida mercaderia (de cop i volta, el canal Tele5 semblava el gran amic del mar i dels pescadors...). Tots els periodistes complien, un cop més, la seva funció d'organitzar la confusió a mida de la impotència general. Qualque embrutapapers n'esmolava la ploma perquè li'n sortís brodada la columna.

4# Però, entretant, qui són els afectats? Què esperen o què els espera? Uns es lamenten mentre arriben les ajudes, altres reben indulgents el Rei o el Príncep, uns pocs espolsen les autoritats locals o centrals, criden de ràbia. Tots exigeixen responsabilitats perquè tots se senten en el centre de la notícia, on avui apunten les càmeres (en poc temps la celebritat se n'haurà evaporat). Ningú no qüestiona que les seves activitats econòmiques, o l'espai vital que habiten, han estat danyats. Però ningú que no vulgui passar per boig gosa a preguntar quina mena de vida hi havia abans del desastre i quina mena de vida seguirà quan tot passi.

5# Els grups que alimenten una pretesa oposició activa («a l'esquerra de l'esquerra»: associacions, grups ecologistes, moviments ciutadans, sindicats) s'han doblegat dolçament a la situació. Quina cosa podien fer? És evident que en allò que és essencial comparteixen tots els pressuposts ideològics de la societat industrial. Només exigeixen responsabilitats. O pitjor encara, dimissions.

EL DESASTRE DEL PRESTIGE O EL DESASTRE DE LA CONSCIÈNCIA

Però en exigir dimissions, no demostren que estaven conformes amb el paper que jugaven els representants polítics de torn abans del desastre? No ens referim a les seves actuacions concretes, sinó a l'existència mateixa d'aquests representants. Els qui exigeixen responsabilitats al Govern admeten el Govern, i a la seva oposició, com a interlocutors vàlids. Els qui exigeixen responsabilitats a l'Estat parlen el llenguatge de l'Estat i en posen el segell de conformitat amb l'Estat.

6# Contra tot el que es pugui pensar, el capitalisme industrial no coneix accidents ni desastres aïllats o excepcionals. Tota la seva organització econòmica i social és un desastre de proporcions gegantines. Dins de la megamàquina de relacions industrials, on tot el que passa dia rere dia és nociu per a la societat i la natura, el vessament del Prestige només és una gota d'oli. Els experts que exigeixen més mesures tecnològiques són els heralds de la nova catàstrofe: enfront d'un món cada cop més perillós i alienat, només proposa reforçar els controls. Els especialistes en tot ens salvaran. Quan la tecnologia industrial abasti ja quotes de destrucció i de dilapidació en massa, l'opinió pública només té permís per veure que la solució n'està en l'aplicació de mesures oportunes en els moments oportuns. En cap cas es qüestiona el mode de vida industrial i antisocial que fa necessari que engendraments com el Prestige solquin els mars. En cap cas es qüestiona quin és el model social i econòmic que ens està portant a dependre, cada vegada més, d'extraccions ingents d'energia. No es qüestiona, en suma, la xarxa de falses necessitats generades per la societat industrial: automòbil, estació de servei, velocitat, carretera, desplaçaments constants, guerres, OPEP, crisis socials, contaminació, explotació irresponsable de tot allò que és viu, i tornem-hi torna-hi...

7# El capitalisme industrial no té cap inconvenient a conviure amb les marees negres. Des que va sorgir fa ja més de dos segles, va portar la marea negra dels seus residus sense fi. Ha ennegrit el món fins no poder-lo reconèixer. I els estats i els governs no han fet res llevat de crear les condicions necessàries perquè pogués efectuar-se aquest programa sense dificultats. Els qui demanen avui la dimissió dels seus representants electes, s'aferren a la misèria quotidiana on l'Estat i el Capital se n'ocupen de teixir les xarxes de la dominació.

8# Si demà torna la lluita social, els qui hi participin hauran de desprendre's de qualsevol il·lusió estatista, sindicalista o legalista, però també hauran de posar en qüestió el conjunt de l'organització de la vida sota l'explotació tecnocientífica que patim. A partir d'aquí, serà possible de parlar d'una reconstrucció real de les necessitats, quan ja ningú no podia reconèixer-les sota la seva màscara espectacular.

Els amics de Ludd i
els enemics del món industrial

UN DIÀLEG IMPOSSIBLE

Comentari a les cartes de Kropotkin a Lenin

El que segueix és una comunicació lliurada al congrés sobre Kropotkin que se celebrarà, a Sant Petersburg i a Moscou, entre els dies 9 i 14 de desembre d'enguany.

En les arrels del pensament de Kropotkin trobem una concepció social, col·lectiva, de la vida. Sia a través del desenvolupament darwinista, d'aproximacions antropològiques, sia per meres consideracions sobre la condició humana, Kropotkin concebrà sempre les manifestacions de la vida com a fruit d'un quefer col·lectiu. Els diferents exemplars de les diverses espècies són resultat de l'autocreació dels seus propis processos evolutius, en els que fa un paper predominant el suport mutu. De manera que allò que esdevé en l'escenari fisiològic no és escindible d'allò que succeeix en el camp del comportament, ans al contrari, acaba projectant-se de forma tal que confereix una sensibilitat comuna positiva que tendeix de mena a compartir sentiments. En *Moral anarquista* afirmarà concloent: «El sentiment de solidaritat és la característica principal de tots els animals que viuen en societat.», i és la resultant d'una simpatia constitutiva de totes les espècies gregàries.

La positivitat d'aquest plantejament es tradueix en una mena de sentit elemental de la decència, de forma que només existiria el mal com a ignorància –postulat socràtic– o com a demència suïcida, així que ben bé podria qualificar-se amb l'adjectiu d'*inhumana* tota acció malvada.

Va ser Aristòtil, pare, entre altres sabers, de la biologia, qui hi raonava de forma anàloga. La coneguda afirmació de Kropotkin en *L'Estat*: «L'home no ha creat la societat. La societat és anterior a l'home», és eminentment aristotèlica. En *Ètica*, Kropotkin s'hi refereix concisament en comentar críticament la teoria de Hobbes de l'*homo homini lupus*.

On Darwin i Kropotkin parlaven d'instint social i sentiment moral, Aristòtil hi posava la ciutat, la *polis*, que era expressió natural, tot essent l'home, per tant, animal polític, és a dir, social, comunitari. I l'ésser humà que s'ha donat a ell mateix el llenguatge, s'atorga amb això la capacitat de pensar i amb ella obté «el sentit d'allò que és bo i d'allò que és dolent, del que és just i del que és injust, i de la resta d'apreciacions» (*La Política*, llibre I, cap. II).

Poder avaluar les accions, les conductes, és a dir, estar dotat de *logos*, garanteix que es pensarà bé, perquè pensar malament és impossible. L'absurd és el límit de la raó. Per tant, Sòcrates anava bé, i pensar el bé és identificar-se amb ell. D'aquí que una acció dolenta sigui d'antuvi quelcom de mal pensat, un error, quelcom,

per tant, de corregible utilitzant bé el *logos*. Entossudir-se en l'error només pot fer-se il·lògicament, això és, sense poder-ho pensar, sense poder-ho dir. Un malvat que comprèn que fa el mal, que no disposa ni tan sols d'una coartada que el justifiqui, és com un cercle quadrat, un absurd.

Però n'hi ha, de dolents. La figura del dolent vindria a representar en aquest raonament el que era el neci que afirmava que Déu no existia i contra el qual pensava Tomàs d'Aquino, algú obstinat a negar l'evidència lògica, és a dir: Lenin.

Quan Kropotkin, des de la seva casa de Dimitrov, va escriure les dues conegudes cartes a Lenin, estava ja a les acaballes de sa vida. Mentre afligit assistia a l'esgarriament de la revolució russa a causa del deliri autoritari, s'afanyava a intentar d'acabar-ne els estudis d'ètica, tot sabent que en seria l'últim llegat. Encara que s'havia imposat, pel que sembla, un cert retraïment d'una possible crítica bel·ligerant contra el nou règim, no va poder evitar de baixar a l'arena política en diverses ocasions. Masses coses mal fetes, masses injustícies com per romandre retret.

De manera que uns quants pics va intentar d'entaular diàleg amb Lenin. En tenim la ressenya de l'entrevista amb el dictador bolxevic esdevinguda el maig de 1919, però qui ens en dóna notícia, V. Broch-Bruevich, aleshores secretari de Lenin, ens ofereix un relat un tant insuls, i fa l'efecte que tot s'explica a la major glòria del dictador, que va tenir el detall d'interrompre'n les moltes i importants activitats per condescendir a parlar amb el vell i il·lús anarquista.

Però disposem, també, de dues cartes (març i desembre de 1920) per les que sabem els pacients intents de Kropotkin per, tot contenint la ràbia com va poder, intentar fer entrar en raó a Lenin. Aquest ni les va contestà ni va acusar la rebuda. Hem conegut, per la biografia que el general Volkogonov va dedicar al dictador comunista (1993), que es conserva la segona de les cartes al marge de la qual figura una concisa anotació: «Per a l'arxiu.»

En ambdues cartes n'hi ha un motiu desencadenant, la precària situació dels empleats de correus i telègrafs de Dimitrov, i la presa i posterior execució d'ostatges per part dels cossos repressius de l'Estat. En acabat d'exposar els casos de misèria i de repressió, respectivament, passa Kropotkin a fer reflexions sobre el curs dels esdeveniments i intenta d'oferir-ne a l'eventual interlocutor consideracions morals sobre el que està passant, alhora que aprofita per realitzar diverses crítiques, especialment a la idea de la dictadura de partit, que li serveix per delimitar-ne la posició enfront de l'Estat comunista.

Kropotkin intenta fer comprendre a Lenin la necessitat de crear institucions locals, d'evitar la degeneració dels soviets i de les cooperatives. És en l'àmbit del que és abastable pels ciutadans on aquests poden exercir com a tals i crear un món nou basat en la democràcia directa, on poder exercir la ciutadania aristotèlica. Però Lenin va romandre sord. Situant-se per damunt del poble per governar-lo, va establir una relació metapolítica que va portar al deliri autoritari..., va pensar segons categories fredes i estàtiques amb les que el marxisme havia reduït el poble. Des de les altures de l'Estat es divisa un panorama de la història, no del moment, i s'atén només a la preocupació de vessar més combustible al motor de la lluita de classes. Aqueix combustible podien ser pagesos ucraïnesos, carters de Dimitrov o ostatges. La combustió en garantia la marxa de la història. La raó hegelianomarxista no repara en vides concretes, va més enllà, l'horitzó n'és la fi de la història.

Aquesta raó d'Estat resulta insensible a consideracions morals. Un motor no té necessitat de moral, el seu criteri de funcionament i el seu valor és l'eficàcia. En aquell temps Lev Trockij va escriure un dels llibres més abjectes que es coneixen: *La seva moral i la nostra*, catecisme maquiavèl·lic on deixa ben clar que les consideracions morals, els planys humanitaristes, no eren més que anacronismes petit burgesos.

Quan Kropotkin es queixava a Lenin de les pràctiques repressives, de la utilització de la tortura, la consciència d'aquest no responia, insensible sota els amagatalls ideològics que impedien que la sensibilitat s'obrís camí.

Si la persuasió falla perquè el receptor no atén a raons, es pot formular la pregunta

russa per antonomàsia: Què fer? Convé recordar que a Sòcrates el van denunciar i en demanaren l'execució tres ciutadans d'oficis respectables: un orador, un polític i un poeta, tres demagogs de la política i de les emocions. Una confabulació que va resultar perfecta. El diàleg no li va funcionar en aquesta ocasió a Sòcrates i les conseqüències, com és sabut, van ser fatals.

Persuasió, diàleg, contra ideologia i demagògia... En la *Carta als treballadors de l'Europa Occidental* (juny de 1920), Kropotkin hi va escriure que «ens han ensenyat com no s'ha de fer una revolució», perquè, efectivament, la revolució o és popular o no és, i per ser popular el poble ha de ser, a través d'institucions d'autogestió, a la mesura de la gent, l'agent i no el pacient. La burocratització que en aquesta mateixa carta denunciava Kropotkin, unida a la repressió jacobina i a la desconsideració de la capacitat d'acció del poble seran característiques dels règims que a partir de la dècada dels anys trenta començaran a ser denominats com a totalitarismes.

Serà altra anarquista rus, amic i deixeble de l'autor de *Suport mutu*, un dels primers a considerar que el totalitarisme tenia dues cares, la nazifeixista i la comunista. En efecte, Vsevolod Mikhailovi Eichenbaum, *Volin*, va escriure el 1934 el fullet *El feixisme roig*, on, com a preludi a la seva excel·lent obra *La revolució desconeguda* (1946), equipararà el comunisme triomfant amb els feixismes italià i alemany.

Com dialogar amb qui no raona? Quan *logos* ja no és *raó* sinó paraules congelades, invulnerables, quan es nega l'àgora, on situar el debat, la dissidència? Lenin no va entrar en la política perquè les coses fossin pitjors, però va cometre un error fatal desencadenant d'altres molts, va utilitzar la ideologia per expressar-se i aquesta va pensar per ell. L'expressió ideològica organitza el seu propi discurs i justificació apel·lant a un criteri de veritat i referència autorevelat per la ideologia mateixa. Així es pot comprendre que en acabar el segle XIX s'alegrés de la fam generalitzada que matava les «pobres gents» dostoievskianes, perquè aquesta tragèdia, llegida en clau ideològica, significava combustible per al motor de la història. Resulta massa condescendent Vassily Grossman quan escriu que « quests homes no desitjaven mal a ningú, però havien fet el mal tota sa vida». El mal comença quan un deixa de ser sensible al dolor aliè, quan es positivitza el dolor.

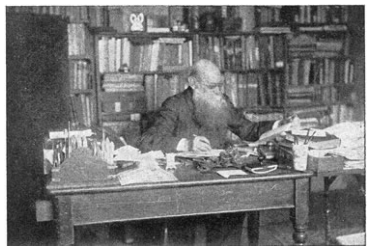

La colonització de la consciència a càrrec de la ideologia ens situa en un pla distint d'allò que és immediat vitalment, respecte a la qual ens va tornant indiferents, i trenca el vincle sentimental que ens relliga a tothom; en termes de Kropotkin, ataca el suport mutu. Per això la bona gent es troba en qualsevol formació ideològica sempre i quan la contradigui: el soldat de Kornilov que es nega a obeir l'ordre de disparar contra el poble l'agost de 1917, el guardià del gulag que evita l'aplicació del reglament...

En la mesura que l'anarquisme no acabi de ser ideologia podrà servir per defensar les bones causes i les bones coses.

Un cop al poder, com Lenin seria sensible a la fam dels carters de Dimitrov, a l'angoixa dels ostatges pels que es preocupava Kropotkin? La ideologia convertida ja en Raó d'Estat, triomfant, no escolta laments.

Lenin va fer el mal perquè es va equivocar, en va vendre l'ànima a la ideologia. Sòcrates va ser executat, va perdre la votació en un tribunal que va votar per la demagògia. Però poc després el poble atenenc, indignat, va vessar llàgrimes pel filòsof i va encalçar els qui el van condemnar. Segons es conta, els tres conspiradors es van suïcidar. No van poder viure en l'error, en la injustícia? També ha caigut el comunisme a Rússia. De Lenin només podem aprendre prenent-lo com exponent de «com no s'ha de fer una revolució». Hem de procurar llegir les cartes de Kropotkin des del nostre present, doncs encara resulta peremptori pensar en la fam dels carters i en l'angoixa dels reprimits.

Ignasi de Llorens

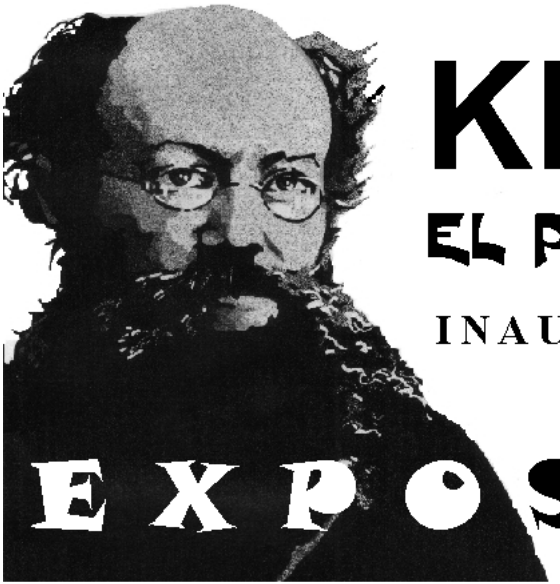

KROPOTKIN

EL PRÍNCEP ANARQUISTA

INAUGURACIÓ 19 DE DESEMBRE
A LES 20 HORES

EXPOSICIÓ

Ateneu Llibertari Estel Negre

Ateneu Llibertari Estel Negre

Palau Reial, 9, 2on · 971 719102